

Spomienky na Klub slovenskej kultúry

Škoda, že som si nepísal denník – v Klube slovenskej kultúry sme zažili my, hostujúci Slováci, priveľa krásnych chvíľ, než aby si to človek všetko pamätal.

Medzi moje najkrajšie spomienky patrí napríklad premiéra Srdcového kráľa.

Zatiaľ čo na Slovensku išla moja – už vytlačená – zbierka Plakať je krásne, ktorej súčasťou bola tá báseň, roku 1987 do šrotu – a znova vyšla až roku 1990 – jej stránkové obťahy sa veselo čítali aj v Prahe – a v Klube

slovenskej kultúry som si Srdcového kráľa zahral spolu s Vlastimilom Fišarom. On hral deda, ja vnuka. Keď Vlastimil recitoval slovenské verše, nemalo to chybu, zachoval si krásnu slovenčinu bez českého prízvuku – hoci sa inak živil v Prahe ako český herec. Mimochodom – ani bratislavská iniciatíva, ktorú sme vyvinuli spolu s Albinom Brunovským, by nebola vznikla bez príkladu toho slovenského Klubu v Prahe. Porozprávali sme raz Miroslavovi Válkovi, už ako ministrovi, akú vzácnu činnosť vyvíjajú v Prahe ľudia ako Havaš, Čelko – a pravdaže aj ich českí kolegovia, presviedčali sme ho, že by

čosi také malo byť aj na Slovensku, a Válek povedal: „Napíšte mi list – aby som mal na čo reagovať.“ Napísali sme mu – a on zareagoval a zriadil Kruh priateľov českej kultúry, na pôde ktorého sa za socializmu odohralo pekných pár kultúrnych udalostí, ktoré by v tom čase neprešli zase v Čechách.

Dúfajme, že aspoň čosi z toho zachovali aj archívy!

.....
Lubomír Feldek

.....
Autor je básnik, prozaik, dramatik a prekladateľ

Bilancia času

V stovežatej Prahe je veľa miest, kde sa v roku 1968 – 1976, po vynútenej dvadsaťročnej odmlke, pravidelne stretávali mladí členovia a priaznivci Slovenského akademického klubu (1968 – 1970) a Matice slovenskej v Prahe (1969 – 1976).

1968 – 1970

Od chvíle, keď sa v duchu myšlienok pamätnej jari 1968 objavili na pražských vysokoškolských internátoch, ale aj na niektorých fakultách pozvánky Spolku slovenských štu-

dentov FF UK na stretnutie slovenských vysokoškolákov a vytvorenie ich organizácie, uplynulo v poslednej marcovej dekáde 2008 rovných štyridsať rokov.

Pod vyhlásenie poslucháčov FF UK sa 22. marca 1968 – zhodou okolností v deň abdikácie prezidenta ČSSR Antonína Novotného – podpísali Gabriela Bujnová a Egon

obsah:

Spomienky na Klub slovenskej kultúry 1

Bilancia času 1–4

Čierny. Navrhované Združenie slovenských študentov malo zastupovať ich záujmy na českých vysokých školách, malo vytvoriť priestor pre vznik klubu, ktorý bude slúžiť ich kultúrnym a politickým aktivitám a malo iniciovať zriadenie Strediska slovenskej kultúry v Prahe.

Len o niekoľko dní neskôr – 26. marca 1968 – si desiatky slovenských poslucháčov pražských vysokých škôl (UK, ČVUT, VŠE, USL) našlo cestu či už zo Strahova, Jarova, Podolí alebo Jednoty či 5. května na petřínske koleje na Větrníku. V ten večer bolo v klubovni na Větrníku – jich veľmi živo. V búrlivej diskusii odznelo dosť, niekedy i protichodných názorov na existenciu slovenského študentského spolku, ale aj veľa podnetných myšlienok k jeho programovej orientácii. Nová organizácia mala podľa názoru mnohých diskutujúcich nadviazať na tradície slovenských študentských spolkov a združení, ktoré pôsobili v Prahe s prestávkami od r. 1882 do r. 1948 – Detvan, DAV, Považan, Voľné združenie študentov - socialistov zo Slovenska. V duchu doby – neboli sme žiadni revolucionári – sme vítali a podporovali federatívne Československo.

Studentský akademický klub strojařů (SAKS) v budove ČVUT na Karlovom námestí sa stal o necelý mesiac – 23. apríla 1968 – miestom, kde vznikol Slovenský akademický klub (SAK).

Na zhromaždení slovenských vysokoškolákov osemdesiatštyri prítomných študentov schválilo program, stanov, vyhlásenie, prostou väčšinou rozhodlo o názve spolku a zvolilo prvé klubové orgány. Programové dokumenty akcentovali potrebu stretnutí, poznávania sa na klubových i neklubových akciách, potrebu neustávať v podnecovaní a udržiavaní národného povedomia, upevňovaní príslušnosti k svojmu národu. Za víťazný názov Slovenský akademický klub hlasovalo 41 účastníkov, 22 hlasov si želalo Spolok slovenských študentov, za názov Detvan bolo 17 prítomných, 2 hlasy boli za Slovenské združenie a dvaja prítomní odovzdali čisté lístky: podľa druhého zdroja (zápisnica) však bolo prítomných 86 študentov a 44 z nich hlasovalo za víťazný názov. Kto spravil chybu? Zapisovateľ či trojčlenná komisia, ktorá sa podpísala pod zápis o výsledku hlasovania o názve organizácie?

Zástupcovia SAK-u po prvý raz predstúpili pred verejnosť na mohutnej národnej mani-

festácii na starobyľom Devíne v nedeľu 28. apríla 1968 so svojim Vyhlásením, ktoré na druhý deň publikoval denník Smena. Nielen veľa Bratislavčanov, ale aj veľa bratislavských vysokoškolákov spolu so svojimi kolegami z Košíc, Nitry, Zvolena, Trnavy si takto uctilo pamiatku L. Štúra a jeho druhov pri príležitosti ich pamätnej vychádzky na Devín v apríli 1836.

Širokej pražskej verejnosti sa SAK predstavil v známom majálesovom sprievode vtipnými heslami a originálnymi štefánikovskými „brigádirkami“.

V máji a júni 1968 pokračovali kontakty členov SAK-u so zástupcami bratislavských fakúlt a zástupcovia klubu boli koncom mája pri zrode Zväzu vysokoškolákov Slovenska. V júni sme informovali správcu Matice slovenskej v Martine o našom vzniku a ďalej o tom, že ak zanikneme, náš majetok sa odovzdá MS v Martine. V tom istom mesiaci sa SAK pripojil k iniciatíve jednej z troch skupín pražských Slovákov, ktorí mali záujem založiť Klub priateľov MS. Naši zástupcovia sa zúčastnili v auguste na Obnovujúcom valnom zhromaždení MS v Martine. Od novembra 1968 zástupcovia SAK-u pracovali v prípravnom a od februára 1969 v riadnom výbore MO MS v Prahe. Individuálne členstvo v Matici slovenskej považovala Rada SAK-u za morálnu povinnosť každého člena klubu. Odmietla sa však stotožniť so závermi porady na Úrade predsedníctva vlády ČSSR 19. novembra 1968 o zabezpečení rozvoja národných podmienok Slovákov..., ale najmä s obsahom listu Členského ústredia MS v Martine z 9. decembra 1968 o tom, že „všetky kluby Slovákov a teda aj Klub akademikov v Prahe sa včlenia do Miestneho odboru Matice slovenskej v Prahe“.

Na základe zmien v politickom a spoločenskom živote v r. 1968 schválilo NZ, ale aj SNR niekoľko nových zákonov (o hlavnom meste Slovenska Bratislave, o Matici slovenskej, o zrušení cenzúry, o konštituovaní ČNR, o Národnom fronte, o čs. federácii, národnostiach), niektoré zákony boli novelizované, no zákon č. 68/1951 Zb. o dobrovoľných organizáciách a zhromažďovaní sa nezmenil, aj keď si jeho novelizáciu želal ne jeden nový väčší či menší spolok, klub, združenie.

Prijateľné riešenie pri legalizovaní SAK-u sa po stretnutí s Františkom Dvorským, podpredsedom ÚV NF ČSSR a Rudolfom Bela-

nom, tajomníkom ÚV ČSZM a nakoniec Miroslavom Huttrom, výkonným tajomníkom ČMR SKM predsa len s ohľadom na vtedajšiu zložitú politickú situáciu našlo – bolo treba vstúpiť do novej mládežníckej organizácie Svazu klubu mládeže (SKM). Svaz klubů bol organizáciou rôznych záujmových organizácií predovšetkým mladých ľudí. Stanovy SKM vzalo na vedomie MV ČSSR 7. novembra 1968 svojim rozhodnutím č. NV – III/3 – 2249/68. Stalo sa tak určite aj preto, že organizácia SKM bola jedna z väčších politicky akceptovaných nástupníckych organizácií ČSZM. Českomoravská rada SKM rozhodla 30. novembra 1968 o zaregistrovaní Slovenského akademického klubu ako klubu SKM a dňom tejto registrácie SAK získal plnú právnu subjektivitu podľa stanov SKM. Zhromaždenie SAK-u po vysvetlení okolností 11. januára 1969 schválilo vstup do SKM s výhradou, že „Majetok Slovenského akademického klubu sa v prípade jeho zániku odovzdá Matici slovenskej v Martine“.

Od decembra 1968 do februára 1969 sme sa pokúšali zrealizovať jeden z našich programových zámerov a sformulovali ucelenú koncepciu Domu (pôvodne Strediska) slovenskej kultúry v Prahe. Veľmi vrelo ju privítali vo svojich listoch predseda Slovenskej národnej rady Ondrej Klokoč a minister kultúry SR Miroslav Válek.

Malá skupina členov klubu sa poklonila v januári 1969 pamiatke Jana Palacha a položila veniec k jeho katafalku v mene slovenských študentov v Prahe.

Slovenský akademický klub pripravil za dva roky svojej existencie v r. 1968 – 1970 nie jednu besedu so zaujímavými ľuďmi – Drahomírom Chochoľom, Jánom Pudlák, Jánom Mlynárikom, Zuzkou Zgurišskou, Vojtechom Zamarovským, Jozefom Markom, Milošom Tomčíkom, ale aj nie jeden klubový spoločenský večer na rôznych miestach v Prahe (SAKS, Klub 007 na Strahove, Menza Podolí, Klub koleje 5. květen). Mimo riadne úspešný bol Večer Hany Hegerovej v marci 1970 v Klube koleje 5. květen.

V apríli 1969 sa SAK podujal vydať Slovenské listy a v máji 1970 časopis Prúty: škoda, že žurnály vyšli len po jednom čísle. Prúty boli oproti Slovenským listom oveľa bohatšie na príspevky autorov z radov jeho členov (Jozef Hašto, Drahomír Chochoľ, Michal Kriško, Katarína Bujňáková, Eva Vjaterová, Oľga Blažková, Vincent Holečka, Dušan Šuňavský).

Nedá sa nespomenúť ešte spoločná návšteva dvoch predstavení SND v Tylovom divadle v marci 1970 či dva úspešné zájazdy o mesiac neskôr – jeden mieril do Drážďan a Budyšína, druhý sa vydal po stopách slovenskej histórie – do Hlbokého, na Bradlo, do Modry, Bratislavy a na Devín, ale aj skvelý májový Parník storočia.

Bez členstva Slovenského akademického klubu v SKM by nemohol klub bez obáv z možného postihu zorganizovať mnohé z vyššie uvedených akcií, určite by nemohol vydať Slovenské listy (nevedomosťou či nedopatrením sme použili názov časopisu, ktorý už v r. 1897 vydával v Ružomberku Karol Salva) či časopis Prúty, nemohol by podať spoločenskú záruku za Egona Čierneho, stíhaného (aj odsúdeného) za (protištátnu) činnosť v známom Revolučnom hnutí mládeže.

V druhej polovici r. 1969 sa začínajú prejavovať čoraz viac zmeny v politickom a spoločenskom živote, ÚV KSČ sa vracia k realizácii teórie jednotných spoločenských organizácií z r. 1948 – 1949. Na základe jeho rozhodnutia sa pripravuje založenie nového jednotného Socialistického zväzu mládeže, ale aj postupná a rýchla likvidácia fungujúcich mládežníckych organizácií, ktoré vznikli v r. 1968, okrem iného aj Svazu klubů mládeže a logicky teda aj nášho klubu.

Slovenský akademický klub zanikol neregulárnou cestou k 30. júnu 1970, pretože o jeho zániku zrušením rozhodol len výkonný orgán klubu – Rada, nie kompetentné Zhromaždenie. K dvom dodatočne vykonštruovaným tvrdeniam z r. 2002 a 2006 o zániku Slovenského akademického klubu treba povedať, že nie sú pravdivé. Nikto a nikdy, ani žiadni normalizátori nepožadovali odvolať predsedu klubu, a preto údajne „radšej sa pripustil zánik Akademického klubu“ (publikácia Klubu slovenskej kultúry v Prahe z r. 2002 „V duchu continuity“). Rovnako platí, že nikdy a nikto v Slovenskom akademickom klube nedostal žiadnu inštrukciu, aby ho (predsedu) vylúčil („Čo ťa budeme vylučovať?! To radšej klub rozpustíme.“ Slovenské dotyky 7/2006). Veľká škoda, že exfunkcionári si vymýšľajú ex post čosi, čo nezodpovedá historickej skutočnosti a pravde.

V apríli 2003 Ministerstvo vnútra ČR rozhodnutím č. VSP 53748/03 – R obnovilo po dlhých rokoch Svazu klubů mládeže registráciu z r. 1968, pretože si osvojilo právny názor z právoplatných rozsudkov súdov v Ná-

V majálesovom sprievode Prahou 1968

chode a Prahy 7, že organizácia – SKM – v r. 1971 nezaničila, pretože jej činnosť zrušil v rozpore s platnými predpismi nekompetentný – politický – orgán, a teda dnešná organizácia SKM je organizáciou z r. 1968.

1969 – 1976

Z každej akcie pražského odboru Matice slovenskej, ktorý vznikol 11. februára 1969, si slovenskí a českí študenti odnášali veľa dojmov a zážitkov. Zrejme najviac ich však bolo z prvého spoločenského večera MO MS, ktorý sa konal 23. apríla 1969 v reprezentačných priestoroch Ministerstva zahraničných vecí v Černínskom paláci v Prahe. V programe, ktorý moderoval Vlastimil Fišar, vystúpila známa dvojica Milan Lasica a Július Satinský s Miroslavom Horníčkom. Prítomnosť mnohých predstaviteľov politického a verejného života vyvolala najmä medzi mladými účastníkmi večera neutíchajúcu neformálnu diskusiu a spontánnu autogramiádu. Slovenská kniha v Prahe iniciovala v júni 1969 Spomienkový večer na počesť Vladimíra Clementisa. Na tomto prvom literárno-dramatickom večere MO MS sa podieľala Mestská knižnica v Prahe a Slovenský akademický klub. Veľmi pôsobivé úvodné slovo predniesol dr. Zdeněk Eis, ukážky z diela V. Clementisa v podaní Mira Chorváta doplnili klavírne improvizácie jeho obľúbených melódii. Na záver večera podpisovala pani Lída Clementisová knihu s poslednou korešpondenciou manželov Clementisovcov Listy z väzenia.

O niečo mladší členovia MS a ich známi českí či slovenskí si budú určite pamätať Večer družby Čechov a Slovákov v Obecnom dome v novembri 1973. Aj keď MO MS v Prahe nebol na pozvánke uvedený, možno z taktických, možno z iných dôvodov, celý večer sa konal v jeho réžii.

Na vysvetlenie – v tom čase v Bratislave práve finišovali s novým zákonom o Matici slovenskej, ktorý rušil zákon z r. 1968, a podľa tohto zákona bola v MS opäť zrušená členská základňa: miestne odbory MS sa stali aktívnymi osvetovými zariadení klubového typu miestnych či mestských národných výborov.

Na popud niekoľkých svojich mladších členov uskutočnila Matica slovenská v Prahe v spolupráci so Zväzom českých spisovateľov a umeleckou agentúrou Pragokonzert 16. decembra 1974 slávnostný spomienkový večer k 50. výročiu vzniku skupiny a časopisu DAV. Bý-

valý davista Josef Rybák, člen predsedníctva ZČS v úvode zaspomínal na atmosféru onej doby pred päťdesiatimi rokmi, na myšlienkové stretky reprezentantov starej a novej ideológie. Potom v komornom prostredí Divadla hudby odznali hodnotiace slová historika dr. Viliama Plevzu a po nich v podaní členov trnavského Divadla pre deti a mládež zaujímavá scénická montáž z príspevkov uverejnených v DAV-e „DAV 1924 – 1937“.

V r. 1971 – 1975 boli niektorí vysokoškooláci angažovaní ako zdravotníci a inštruktori na detských lyžiarskych kurzoch, ktoré MO MS organizoval v slovenských rekreačných strediskách pre deti svojich členov. Dve medičky – členky nášho odboru MS – sa v r. 1971 starali o slovenské deti zo Svitu a tatarských osád pri ich pobyte v Prahe.

Je veľmi poľutovaniahodné, že pôsobenie Matice slovenskej v Českej republike v r. 1969 – 1976 nebolo napriek mnohým snahám nikdy zlegalizované, pretože vtedy o všetkom rozhodujúca KSČ prosto rozhodla tento problém neriešiť.

1970 – 1975

V Klube Ministerstva stavebníctva 9. októbra 1970 sa konštituoval vysokoškolský klub MO MS v Prahe, no nie s príliš šťastným názvom, hoci uvedeným priamo v programovom vyhlásení ako Matičný akademický klub. Klub začal po krátkom čase používať výstižnejší názov Akademický klub Matice slovenskej. Zaiste medzi najzaujímavejšie podujatia Akademického klubu Matice slovenskej v r. 1970 – 1975 patrilo mimoriadne predstavenie Milana Lasicu a Júliusa Satinského Večer pre dvoch v Štúdiu Kotva, prednáška Antona Čigera o L. van Beethovenovi v Mestskej knižnici, mimoriadny koncert Collegium musicum vo vysokoškolskom klube Vltava, večer s Miroslavom Horníčkom pri haluškách v klubovni na Větrníku – jih, Minirecital Hany Hegerovej v Klube koleje 5. květen, beseda s básnikom Vojtechom Mihálikom v klubovni koleje Jednota.

Členovia klubu si zcestovali v r. 1971 do Berlína, Postupimi a Drážďan a cez druhý novembrový víkend v r. 1972 boli ich cieľom Drážďany a Budyšin. V Gaderskej doline sa konala spoločná rozlúčka s rokom 1971 a o rok neskôr v r. 1972 boli miestom silvestrovského stretnutia Tatranské Mlynčeky. Pre veľkú nepriazeň počasia prechod Nizkych Tatier v auguste 1974 pri príležitosti

30. výročia SNP skončil veľmi rýchlo, hneď na druhý deň.

Dlho sľubovaný Almanach s prácami mladých autorov sa nepodarilo vydať, no niekoľko príspevkov z pera Kataríny Bujňákovej, Kataríny Minichovej, Tomáša Teppera uzrelo svetlo sveta v publikácii Matica slovenská Praha 1969 – 1971, ktorá bola vydaná k VZ MO MS v Prahe vo februári 1972. O tri roky neskôr – v apríli 1975 – sa uskutočnil v klubovni koleje Jednota Večer mladých autorov.

Len ťažko sa zabúda na takmer pravidelné stretnutia v Juniorhoteli CKM na Žitnej ulici či na májové večery na palubách lodi Vltava, Vyšehrad, Děvín. Príčinami študentskej ľudovky Michala Janeka a diskoték Jozefa Saxonu, Ladislava Cacha a iných vždy na nich vládla vynikajúca nálada.

Zásluhou pohostinných predstavení Slovenského národného divadla, Novej scény, Divadla SNP v Martine, koncertov Slovenskej filharmónie a Slovenského komorného orchestra, Večerov slovenského umenia sa členovia i nečlenovia klubu a ich českí známi stali svedkami neformálnej prehliadky slovenského divadelného a hudobného života. Mnohým z nás sa zdali priam sviatočnými večery, keď znela naša rodná slovenčina v pražskom Národnom, Smetanovom či Tylovom divadle, v Divadle na Vinohradoch, v Divadle E. F. Buriana.

Študenti nechýbali ani na koncertoch Pražskej jari, pretože byť v máji v Prahe a nebyť aspoň na jednom z nich by bol neodpušiteľný hriech.

Do Domu umelcov ich pravidelne pozývali na svoje absolventské, ale aj ročníkové koncerty poslucháči Hudobnej fakulty AMU Milan Červenák, Cyril Dianovský, Václav Holec, Milan Hric, Marián Lapšanský, Zuzana Motulková, Jela Špitková.

Rafael Čermák

Autor je jeden zo zakladateľov SAK-u a Matice slovenskej v Prahe

■ Foto Viliam Růčka

Príloha Klubové listy bola vydaná i za podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí